

STRESZCZENIE

Przedmiotem niniejszej pracy doktorskiej jest analiza nieciągłości wypowiedzi w tłumaczeniu symultanicznym studentów Uniwersytetu Śląskiego. Nadrzędnym celem niniejszej pracy jest zbadanie nieciągłości mowy w tłumaczeniu symultanicznym. Dla celów niniejszego badania pojęcie nieciągłości odnosi się do niepłynności, takich jak pauzy wypełnione, przekształcenia, powtórzenia i wydłużenia, które występują w wypowiedziach tłumaczy. Nieciągłość jest ujmowana jako konstytutywna, a zatem nieodłączna cecha mowy, w tym tłumaczenia symultanicznego. Niniejsza rozprawa rzuca światło na wieloaspektową naturę nieciągłości wypowiedzi, która pojawia się w procesie komunikacji.

Badanie zostało podzielone na część teoretyczną i praktyczną w celu przedstawienia złożoności zjawiska pauz w odniesieniu do proponowanych hipotez. Część teoretyczna pracy składa się z czterech rozdziałów. Jej zadaniem było przedstawienie zagadnień dotyczących (nie)ciągłości wypowiedzi i jej uwarunkowań, a także przegląd badań, w których zastosowano różne podejścia i metody badania zjawisk pauzalnych. Ponadto, zbadano różnice występujące w języku kobiet i w języku mężczyzn oraz kierunkowość w tłumaczeniu symultanicznym.

W rozdziale 1 niniejszej rozprawy dokonano przeglądu wielu definicji i podejść do wyznaczników metatekstowych, ponieważ stanowią one wielowymiarowe i złożone zjawisko wypowiedzi. Uzasadnieniem dla uwzględnienia dyskusji na temat wyznaczników metatekstowych w tym badaniu jest fakt, iż pełnią one istotne funkcje w procesie komunikacji oraz są narzędziami ułatwiającymi komunikację w różnych kontekstach i sytuacjach. Jednak ich niewłaściwe użycie lub brak może powodować pewne trudności dla słuchacza w spójnym zrozumieniu dyskursu. Ponadto, wyznaczniki metatekstowe są również istotne dla niniejszego badania w świetle tego, że pełnią funkcję wypełnionych pauz, w szczególności w sytuacjach, w których mówcy napotykają trudności w wyrażaniu swoich intencji lub opinii.

Rozdział 2 koncentruje się na badaniu procesu produkcji mowy i odnosi się do dwóch głównych zagadnień, a mianowicie modeli produkcji mowy i modeli tłumaczenia symultanicznego. Pierwsza część tego rozdziału przedstawia wybrane modele produkcji mowy, aby podkreślić, że proces komunikacji rozpoczyna się od zamiaru do wyartykułowania wypowiedzi i składa się z kilku poziomów, w zależności od modelu. Jednak cechą wspólną tych modeli jest występujące w nich zjawisko wahania.

Rozdział 3 poświęcony jest zbadaniu zjawisk pauz występujących w mowie oraz w tłumaczeniu symultanicznym i przedstawia wielowymiarowy charakter pauz. Podobnie jak w

przypadku wyznaczników metatekstowych, badanie pauz stanowi niezwykle trudne zadanie ze względu na ich złożoność i uniwersalność. W związku z tym, liczne klasyfikacje i taksonomie pozwalają na interdyscyplinarne podejście do tego zjawiska, i obejmują m.in. językoznawstwo, psycholingwistykę, przetwarzanie mowy oraz badania nad tłumaczeniami pisemnymi i ustnymi. Temat pauz jest kluczowy w niniejszej rozprawie, dlatego przedstawiono zwięzły przegląd badań obejmujący zarówno początki tej dziedziny, jak i współczesne podejścia, aby podkreślić rolę niepełności w procesie komunikacji.

Rozdział 4 koncentruje się na trzech kluczowych aspektach tłumaczenia symultanicznego, a mianowicie jakości, kierunkowości oraz płci. Kwestia jakości została przedstawiona z różnych perspektyw ze względu na fakt, iż na jakość tłumaczenia ustnego składa się kilka elementów, a zatem nie można jej postrzegać jako jednorodnego konstruktu. Poniższa część zawiera przegląd literatury dotyczącej kierunkowości oraz odnosi się do nieodłącznego pytania, czy tłumacze ustni powinni tłumaczyć tylko na język ojczysty, czy także na język obcy. Ponadto przedstawiono badania dotyczące wpływu kierunkowości na niepełność w tłumaczeniu symultanicznym oraz pojęcie eksplikacji w kierunkowości. Kolejnym czynnikiem omawianym w tym rozdziale jest płeć, a w szczególności język i płeć, które stanowią istotną część ludzkiej tożsamości. Następnie w rozdziale tym omówiono kwestię płci w tłumaczeniu symultanicznym, ponieważ stanowi niezbędny czynnik w niniejszej rozprawie, który został wykorzystany podczas prezentowania danych uzyskanych w przeprowadzonych analizach.

Rozdział 5 przedstawia metodologię, która została wykorzystana w niniejszym badaniu, w tym kategoryzację wyróżnionych niepełności w tłumaczeniach symultanicznych wykonywanych przez studentów, a następnie analizy jakościowe i ilościowe. Uzyskane wyniki zostały przedstawione w tabelach i na wykresach oraz opisane.

W rozdziale 6 przedstawiono dalsze analizy niepełności w odniesieniu do płci i kierunkowości, rozkład niepełności wśród poszczególnych studentów oraz analizy statystyczne. Pierwsza hipoteza zerowa zakładała, że nie ma różnic między niepełnością wypowiedzi a płcią, a hipoteza alternatywna zakładała, że takie różnice istnieją. Dane statystyczne pozwalają potwierdzić hipotezę zerową, że nie istnieją znaczące różnice między płcią a niepełnością wypowiedzi. Druga hipoteza zerowa zakłada, że nie istnieją różnice między niepełnością wypowiedzi a kierunkiem tłumaczenia. Natomiast hipoteza alternatywna stwierdzała, że takie różnice istnieją. Analiza statystyczna kierunku tłumaczenia i niepełności wykazała korelację między kierunkami tłumaczenia; więcej niepełności występuje w kierunku angielsko-polskim.

Niniejszą rozprawę zamyka część podsumowująca, która zawiera wnioski przedstawione w poprzednich rozdziałach i omawia ich implikacje. Można mieć nadzieję, że wkład, jaki analiza korpusowa nieciągłości wypowiedzi wnosi w lepsze zrozumienie zjawisk pauzalnych w tłumaczeniach symultanicznych wykonywanych przez studentów, stanowi o wartości tych badań.

Słowa kluczowe: tłumaczenie symultaniczne, niepłynność wypowiedzi, pauzy, płec, kierunkowość tłumaczenia